

ნეიტრინული ასტრონომია

გიორგი ქისტაური
თსუ 2020

შინაარსი

- შესავალი
- ისტორია
- ნეიტრინოს წყაროები
- კოსმოსური წყაროები
- ნეიტრინოს დეტექტირება
- დეტექტორები
- ნეიტრინული ტელესკოპები

შესავალი

ნაწილაკების კლასიფიკაცია
სტანდარტული მოდელის
მიხედვით

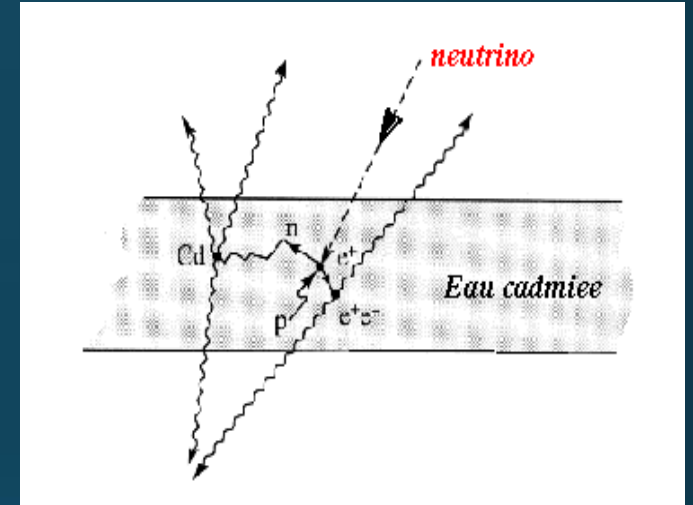
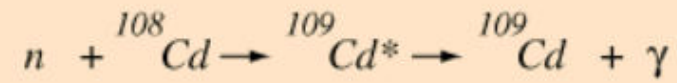
ურთიერთქმედების სიმძლიერე:
გრავიტაცია - 1
სუსტი - 10^{25}
ძლიერი - 10^{38}
ელექტრომაგნიტური - 10^{36}

QUARKS	mass → charge → spin →	$\approx 2.3 \text{ MeV}/c^2$ $2/3$ $1/2$ u up	$\approx 1.275 \text{ GeV}/c^2$ $2/3$ $1/2$ c charm	$\approx 173.07 \text{ GeV}/c^2$ $2/3$ $1/2$ t top	0 0 1 g gluon	$\approx 126 \text{ GeV}/c^2$ 0 0 0 H Higgs boson
		$\approx 4.8 \text{ MeV}/c^2$ $-1/3$ $1/2$ d down	$\approx 95 \text{ MeV}/c^2$ $-1/3$ $1/2$ s strange	$\approx 4.18 \text{ GeV}/c^2$ $-1/3$ $1/2$ b bottom	0 0 1 γ photon	
		$0.511 \text{ MeV}/c^2$ -1 $1/2$ e electron	$105.7 \text{ MeV}/c^2$ -1 $1/2$ μ muon	$1.777 \text{ GeV}/c^2$ -1 $1/2$ τ tau	0 1 Z Z boson	
		$< 2.2 \text{ eV}/c^2$ 0 $1/2$ ν_e electron neutrino	$< 0.17 \text{ MeV}/c^2$ 0 $1/2$ ν_μ muon neutrino	$< 15.5 \text{ MeV}/c^2$ 0 $1/2$ ν_τ tau neutrino	$80.4 \text{ GeV}/c^2$ ± 1 1 W W boson	
LEPTONS					GAUGE BOSONS	

ისტორია

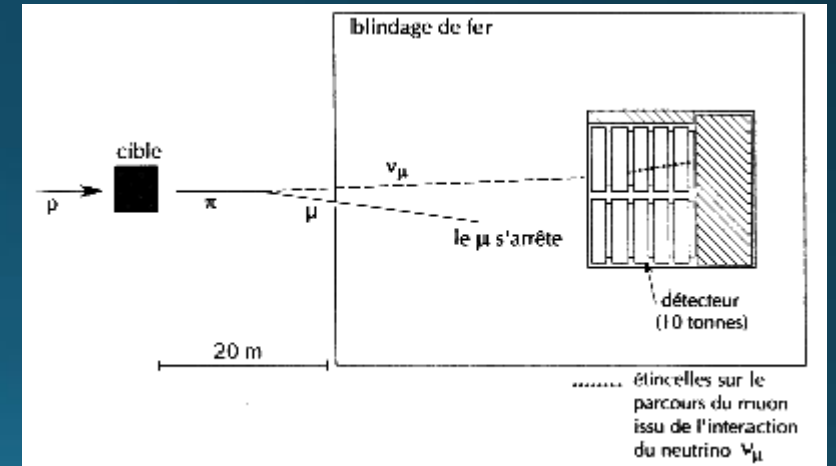
1. Cowan – Reines (1956)
(სცინტილატორები):

$$\bar{\nu}_e + p^+ \rightarrow n^0 + e^+$$

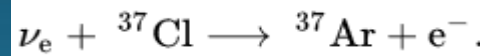

2. Lederman, Schwartz,
Steinberger (1962)

$$\pi^\pm \rightarrow \mu^\pm + (\nu/\bar{\nu})$$

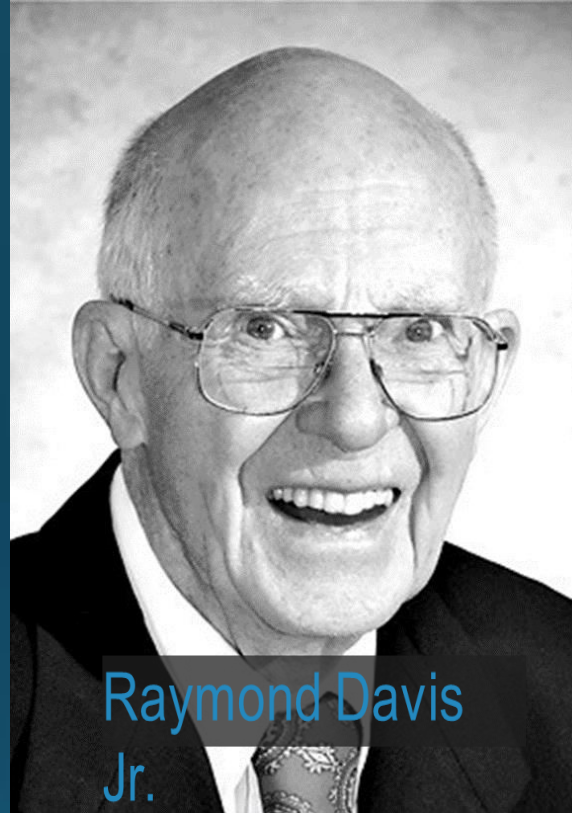
3. Raymond Davis (1968)

Ricardo Giacconi

“for pioneering contributions to astrophysics, which have led to the discovery of cosmic X-ray sources”

Raymond Davis
Jr.

“for pioneering contributions to astrophysics, in particular for the **detection of cosmic neutrinos**”

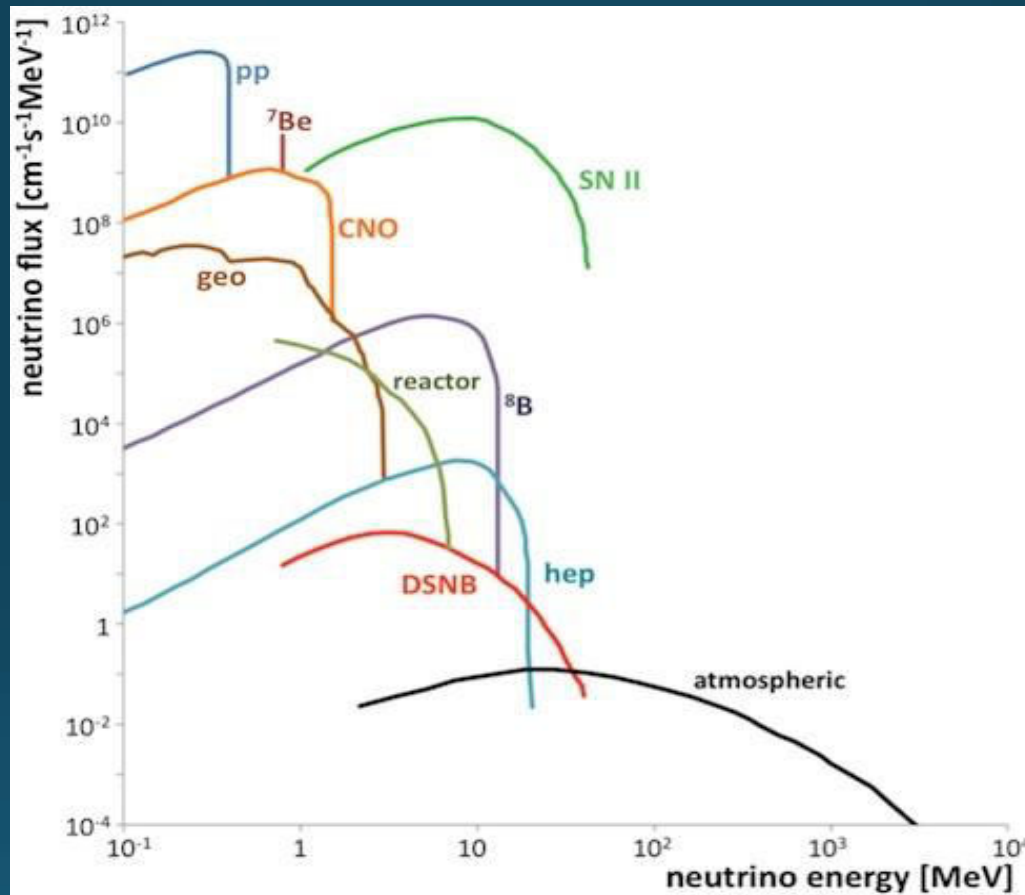

Masatoshi Koshiba

ნეიტრონოს წყაროები

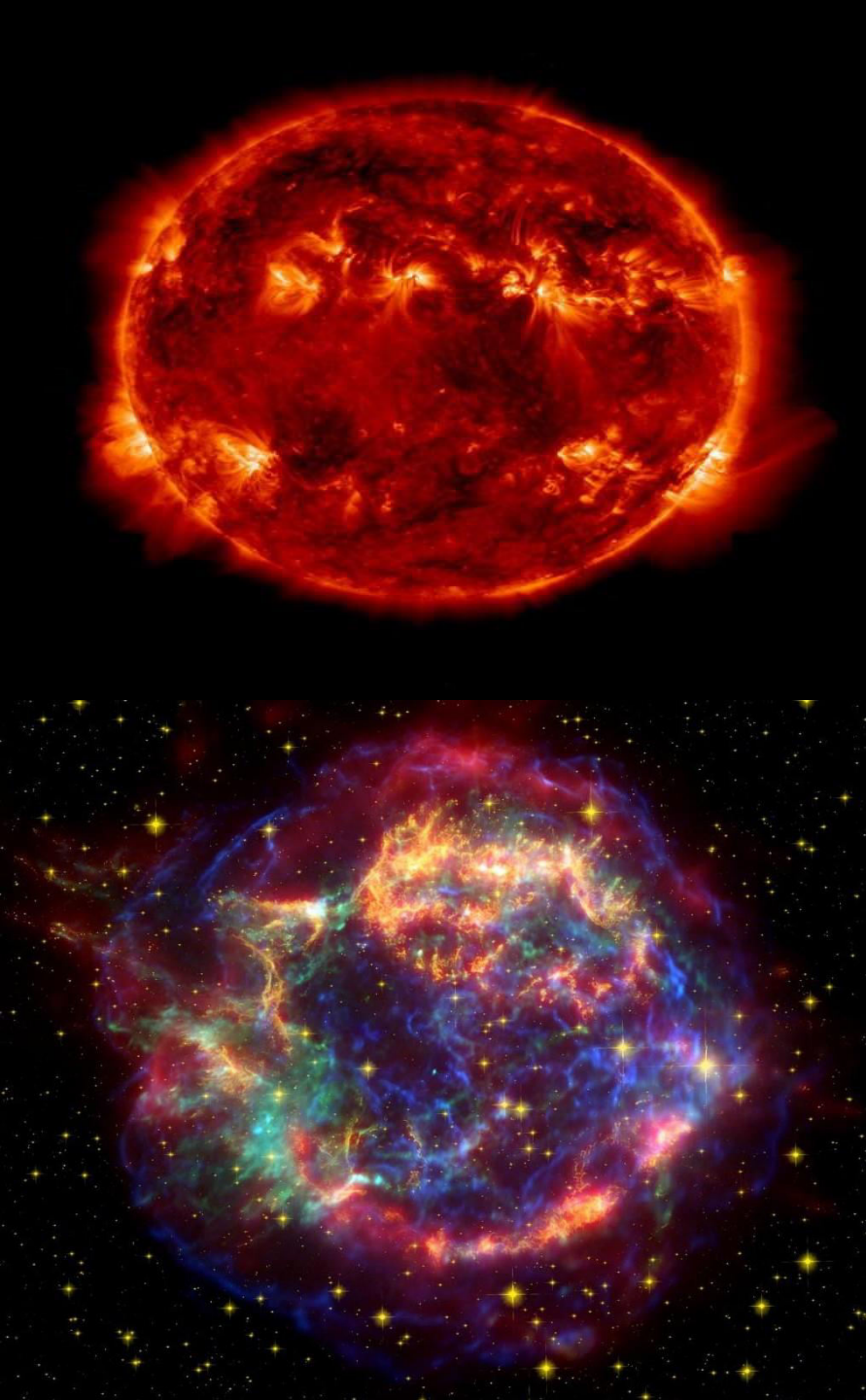
- ბირთვების ან ადრონების ბეტა-დაშლა
- ამაჩქარებლები, ბირთვული რეაქტორები
- კოსმოსური სხივების ურთერთქედება ატომებთან
- ბირთვული რეაქციები ვარსკვლავების ბირთვებში
- ზეახალის აფეთქება

ნეიტრინოს წყაროები

0.1 – 10⁴ MeV ენერგიის
ნეიტრინოების სპექტრი.

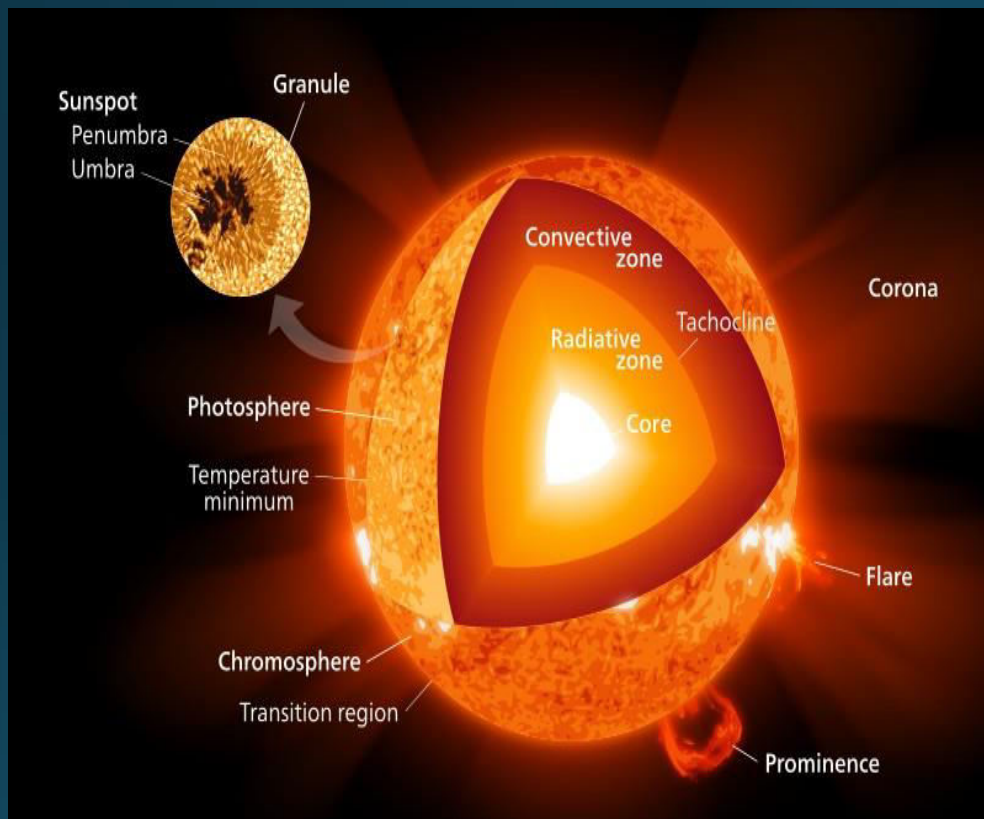

კოსმოსური ნეიტრინოს წყაროები

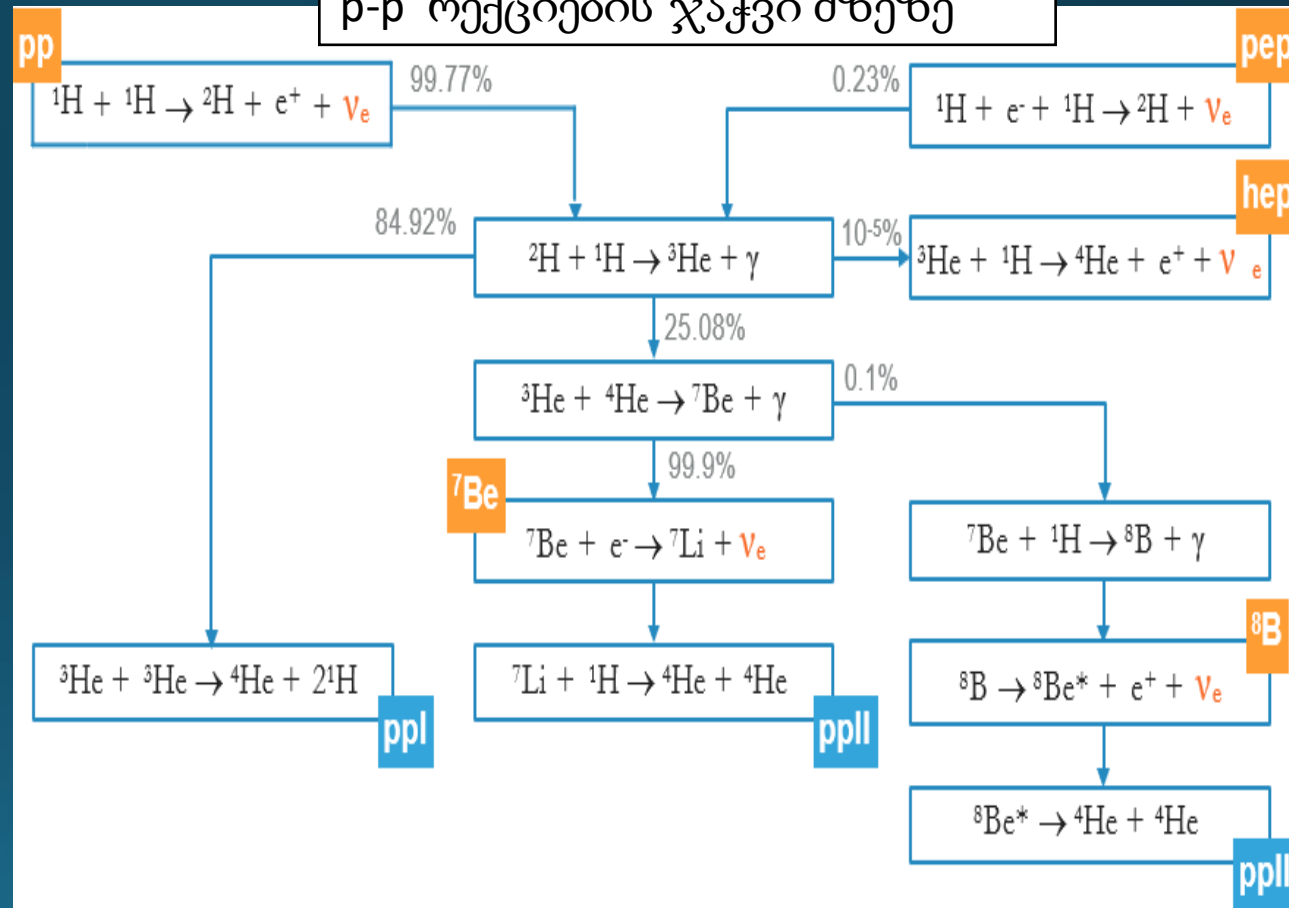
- მზე
- ზეახალის აფეთქება

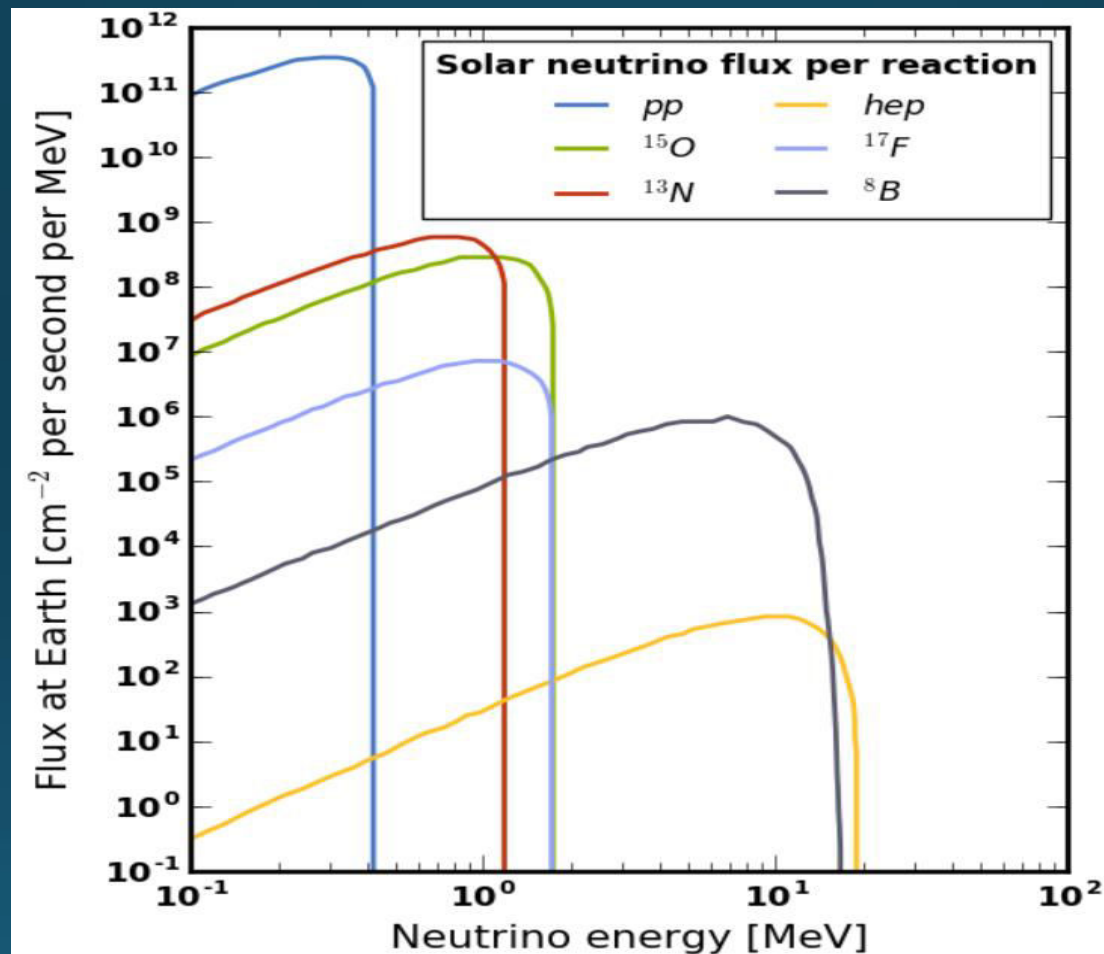
მზე

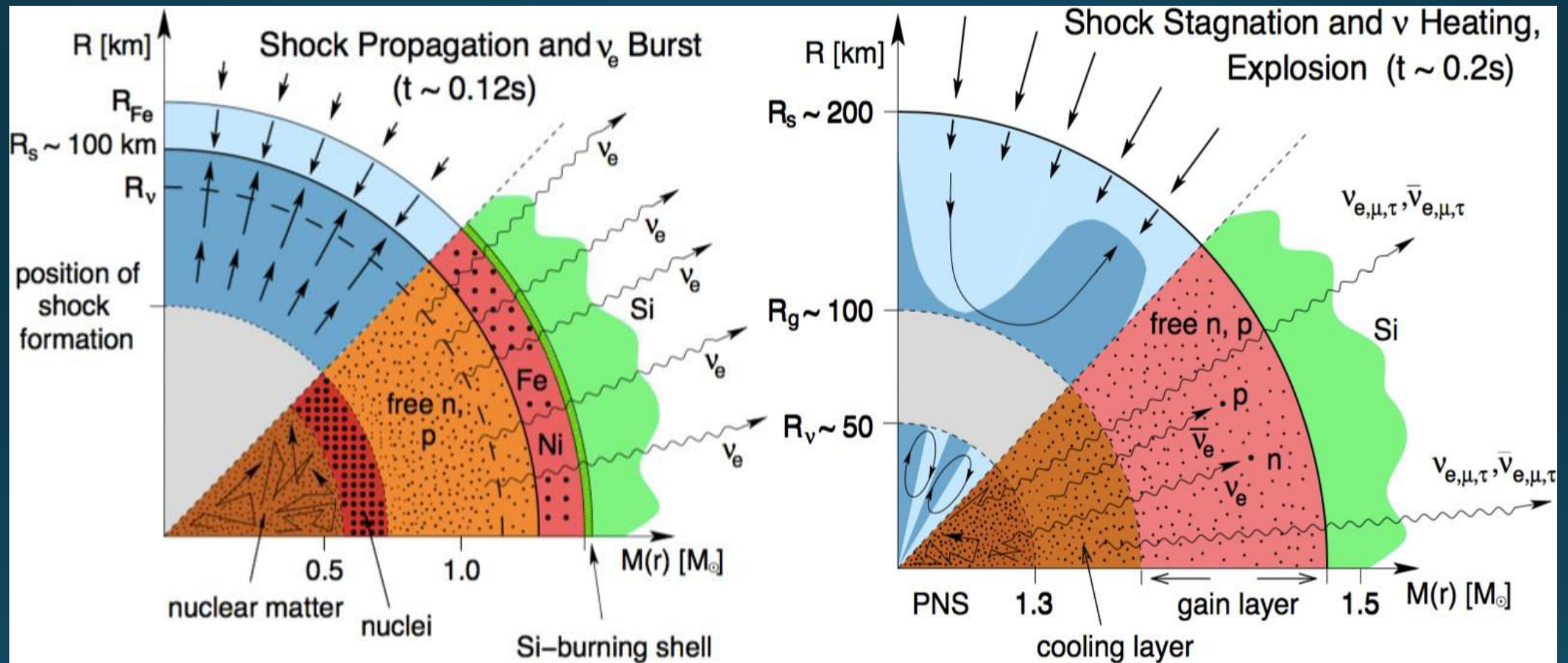
p-p რექციების ჯაჭვი მზეზე

მზე

მზიდან წამოსული ნეიტრინოების ნაკადი დედამიწაზე

$$p^+ + \gamma \rightarrow \Delta^+ \rightarrow (n) + \pi^+ \rightarrow \nu_\mu + \mu^+ \rightarrow \nu_\mu + e^+ + \nu_e + \bar{\nu}_\mu$$

ნეიტრინოს დეტექტირება

თეორია:

აღმოჩენის მეთოდი - სუსტი ურთერთქმედება

- **ნეიტრალური დენი ($NC - Z$ ბოზონი)** - მაგ. დეიტერიუმის დაშლა. ნეიტრინოს თაობის დადგენა შეუძლებელია.
- **დამუხტული დენი ($CC - W$ ბოზონი)** - გადასვლა შესაბამის დამუხტულ ლეპტონში, ნეიტრინოს თაობის დადგენა შესაძლებელია.
- **დრეკადი გაბნევა** - მაგ. ელექტრონზე - რასაც ახლავს ჩერენკოვის გამოსხივება

ნეიტრონოს დეტექტირება

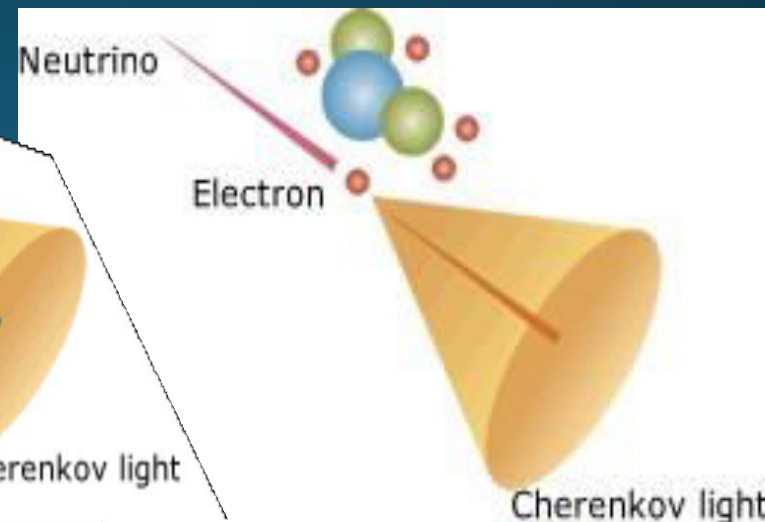
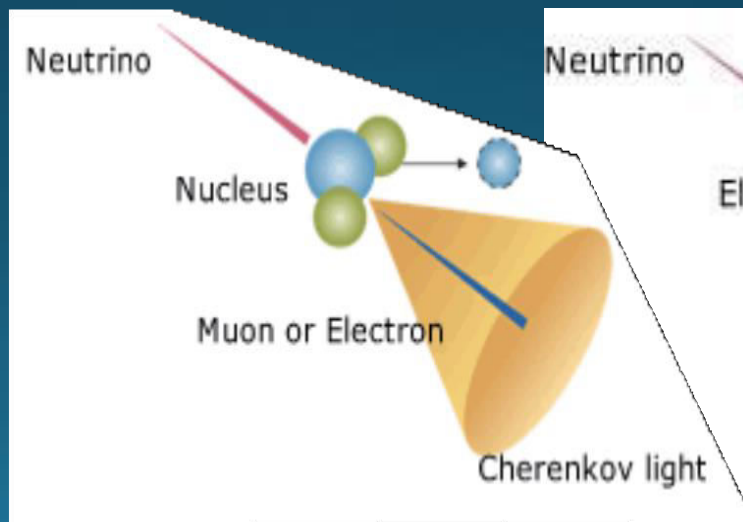
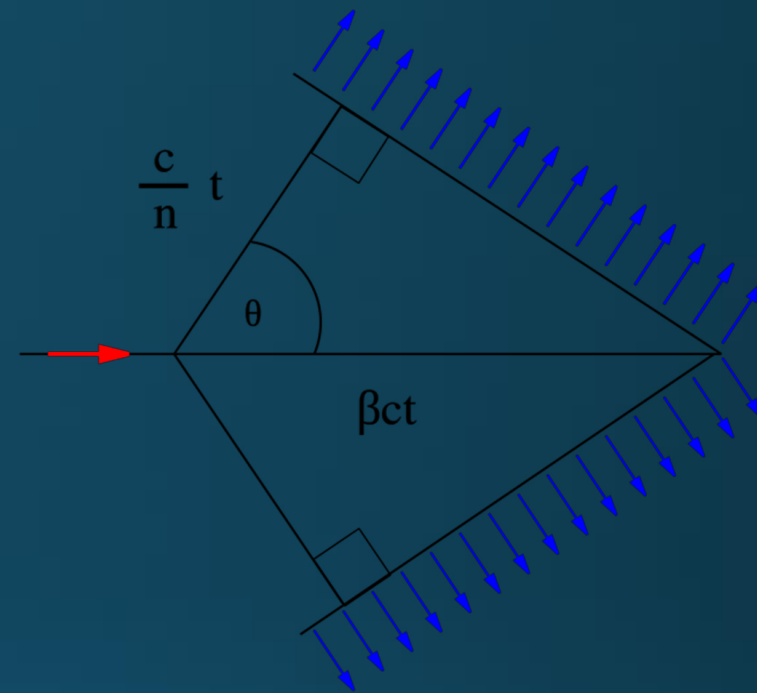
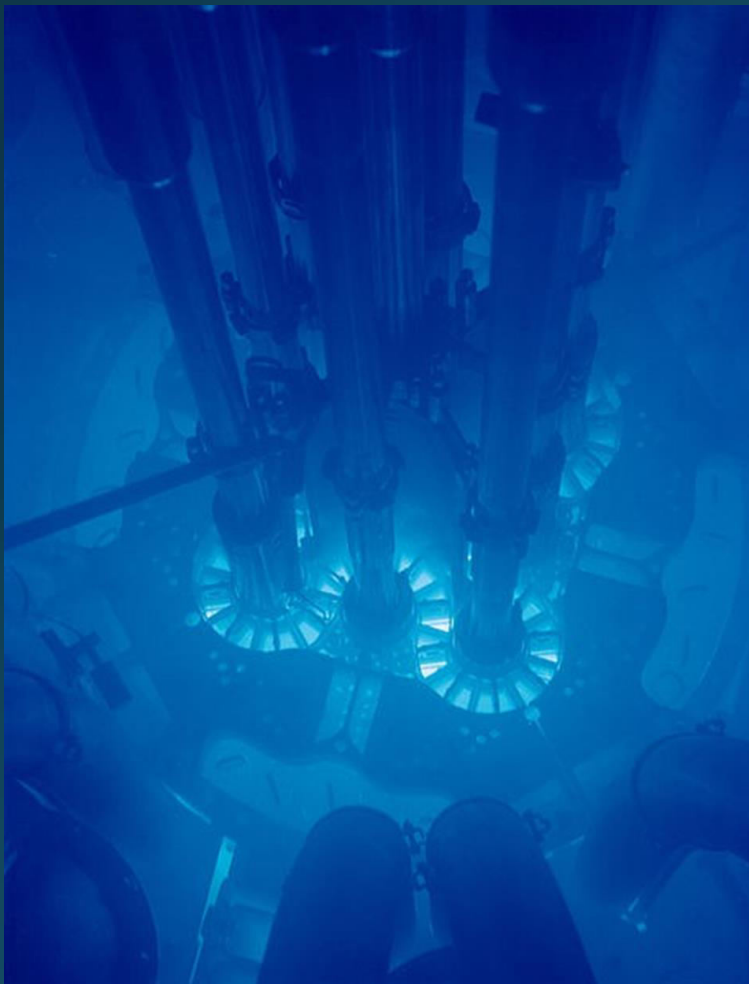
მეთოდები:

- სცინტილატორები (Cowan–Reines, Borexino, NOvA(FermiLab))
- რადიოქიმიური მეთოდი (Davis, Gallex)
- ჩერენკოვის მთვლელები (SuperKamiokande, Antares, IceCube, SNO)

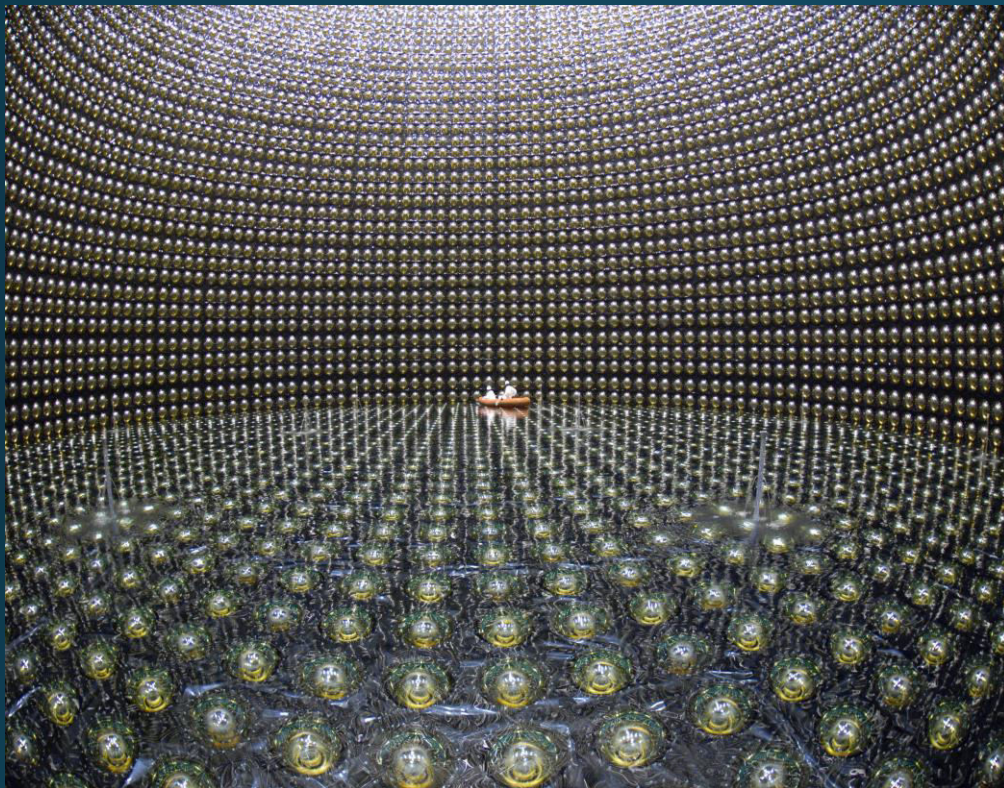

Super-Kamiokande

ჩერენკოვის გამოსხივება

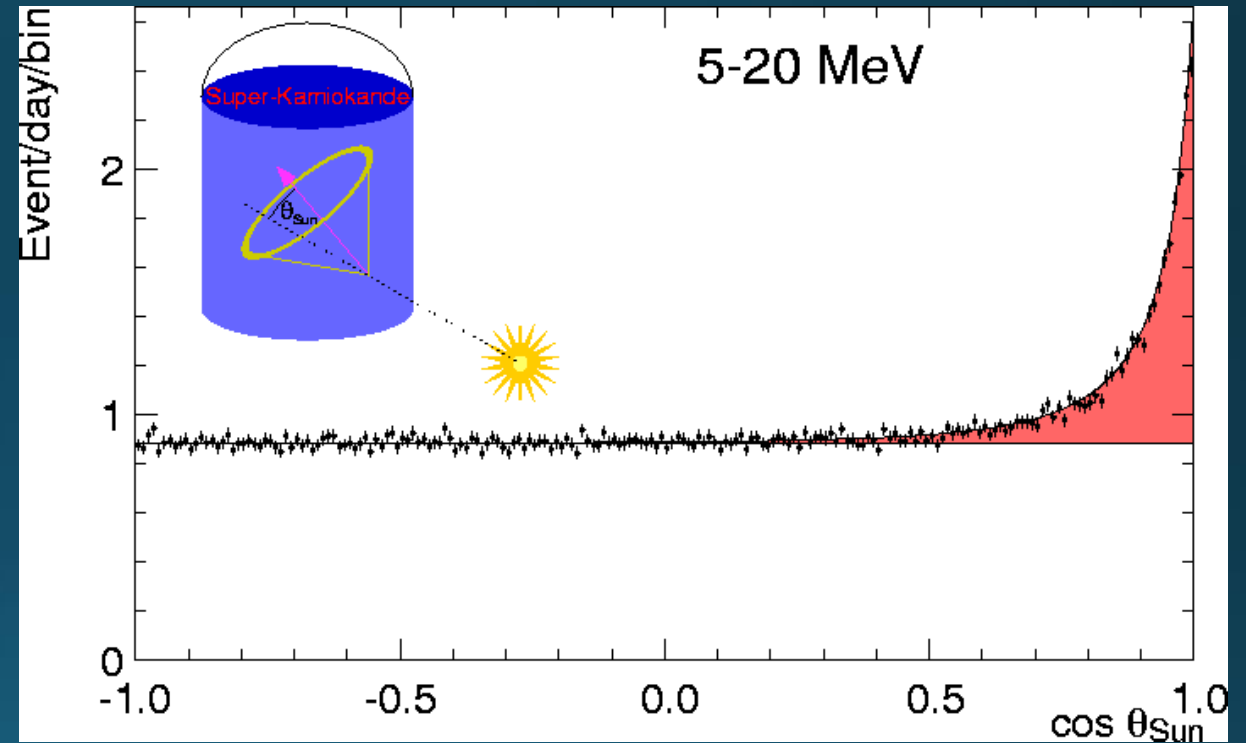
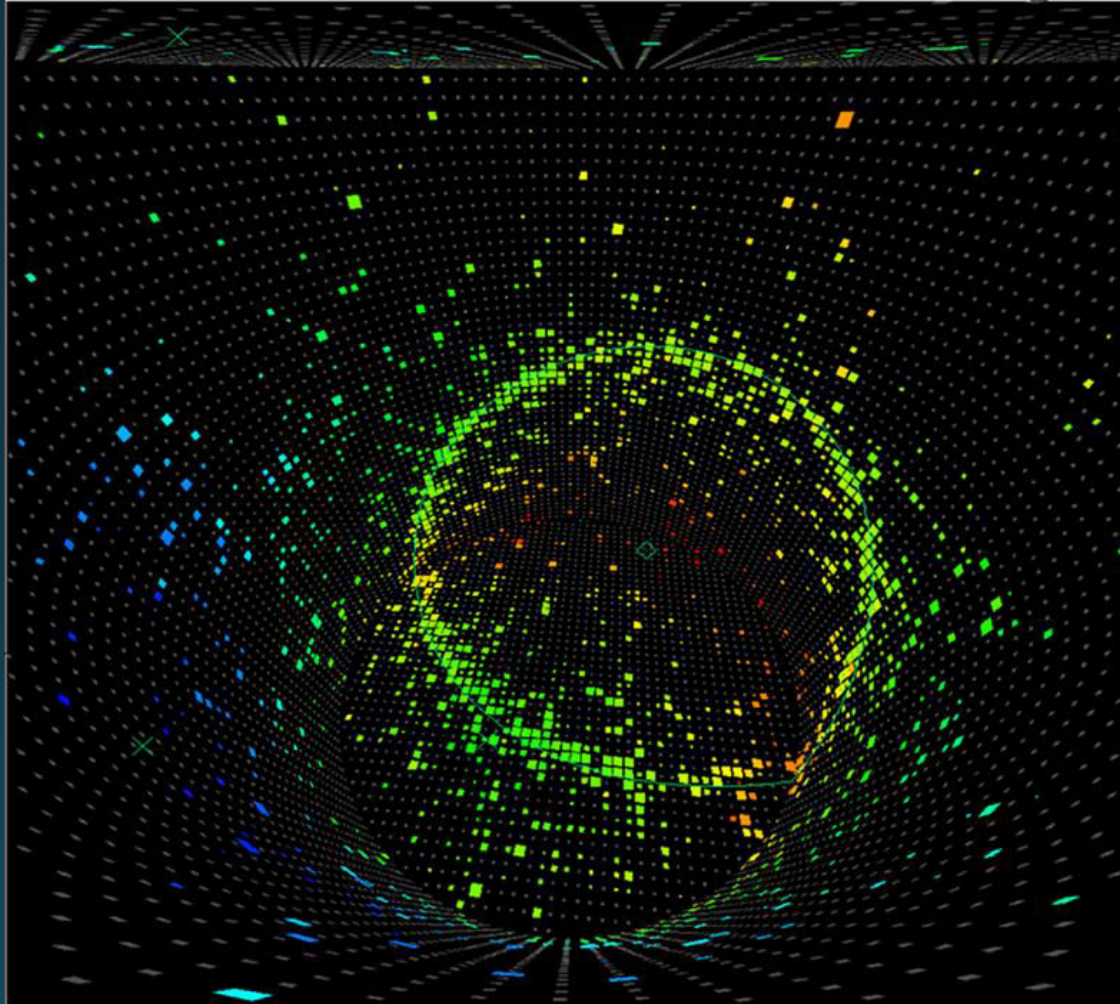

დეტექტორი:
სიმაღლე 42 მ
დიამეტრი 39 მ
50 კტ. H₂O

13 000
ფოტო-დეტექტ. .

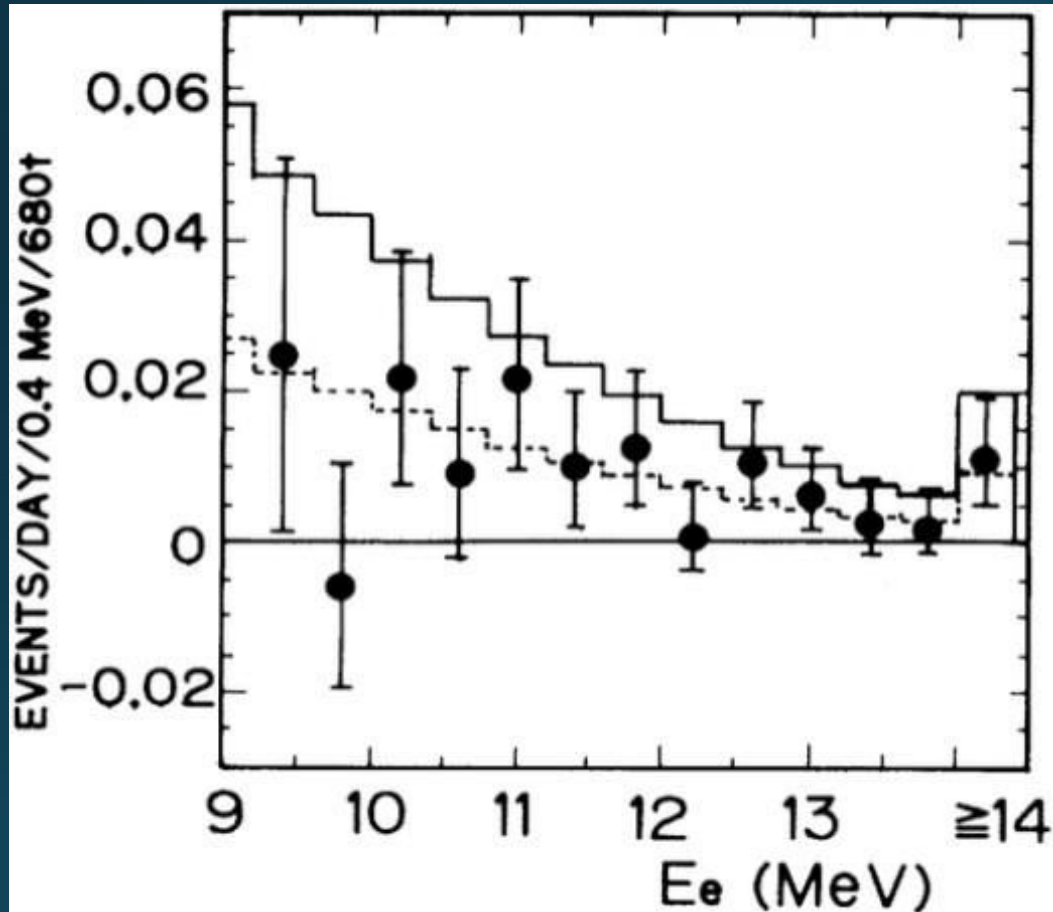
Super-Kamiokande

აღდგენილი ნეიტრინული შემთხვევების
მიმართულების გადახრა მზის მდებარეობიდან.
($22\,400 \pm 200$ ნეიტრინული შემთხვევა 1496 დღეში)

Super-Kamiokande

$$\frac{\text{KAM-II data}}{\text{SSM}} = 0.46 \pm 0.13(\text{stat.}) \pm 0.08(\text{syst.})$$

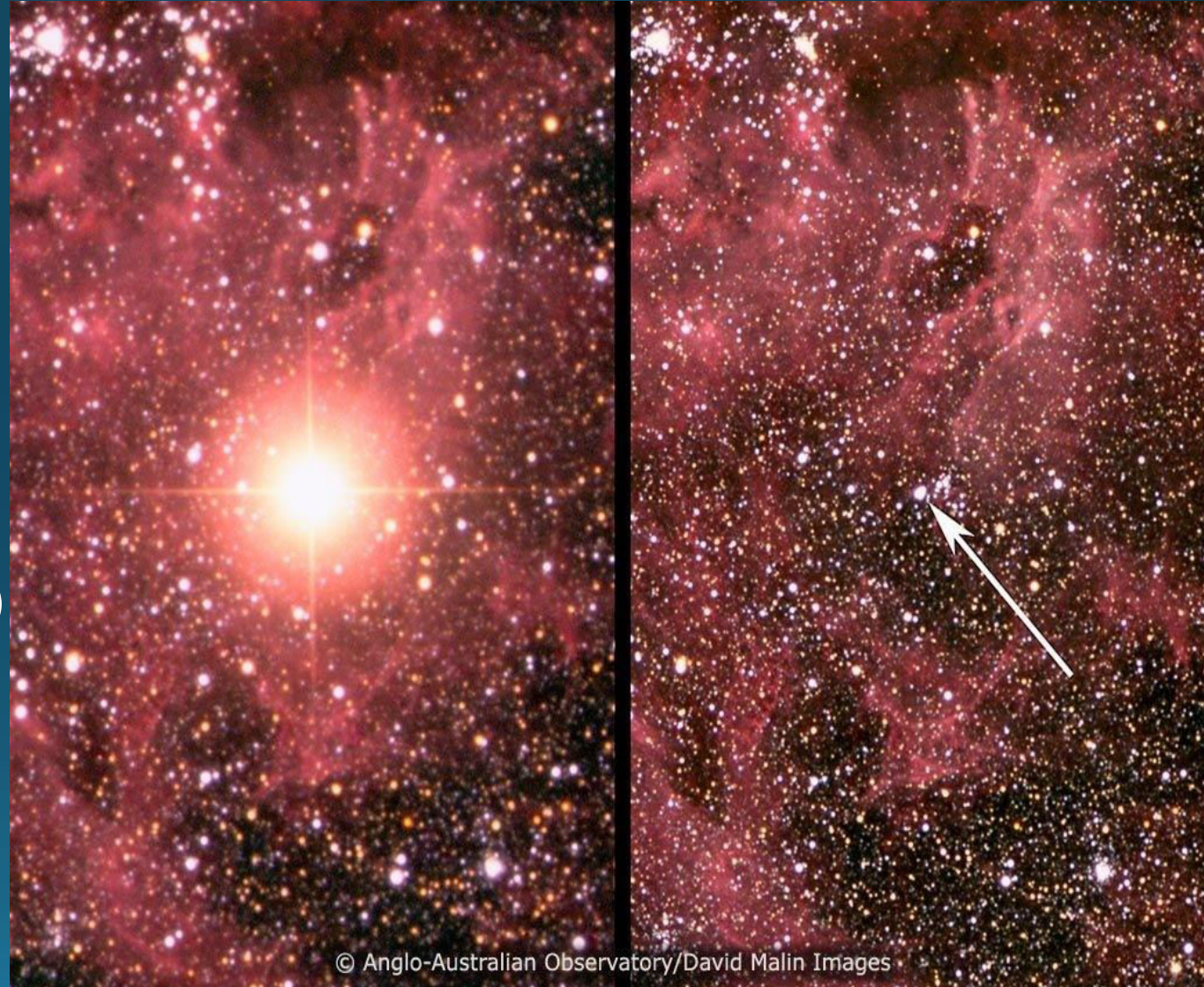
მზიდან მიღებული ნეიტრინოები და
ჰისტოგრამა სტანდარტული მოდელის
გათვალისწინებით.

დევისის ექსპერიმენტის მსგავსად აქაც ჩანს
ნეიტრინოების დეფიციტი.

Super-Kamiokande

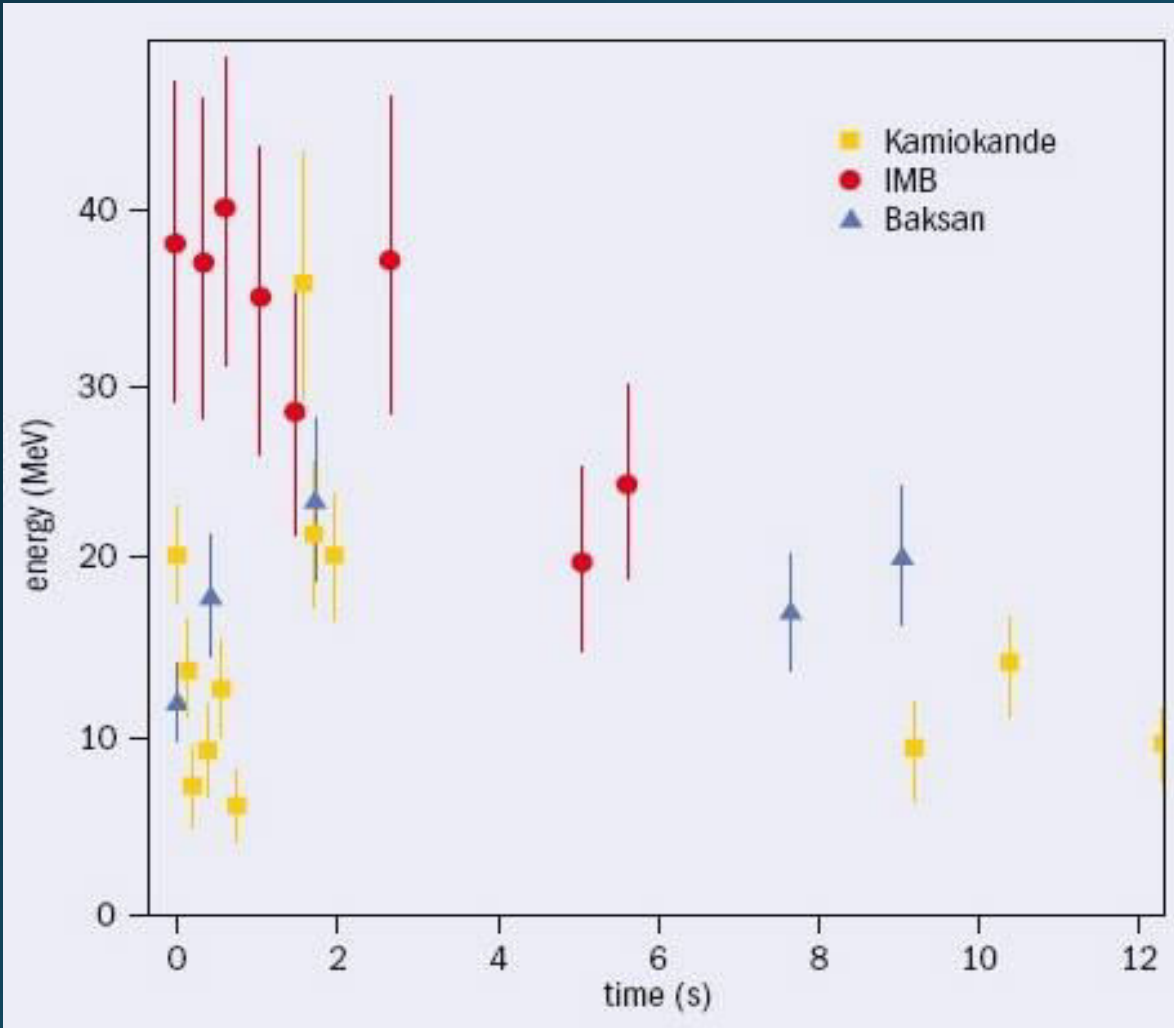
ზეახალი SN1987A

- ▶ **Type** Type II (peculiar)
- ▶ **Host galaxy** Large Magellanic Cloud
- ▶ **Distance** 167,885 light-years
- ▶ **Discovery** 24 Feb. 1987 (23:00 UTC)

23 თებერვალი 1987
07:35 (UT)

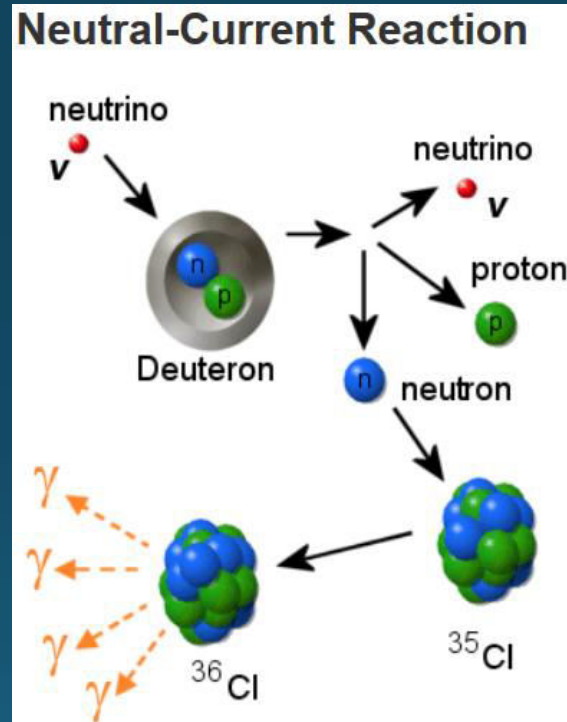
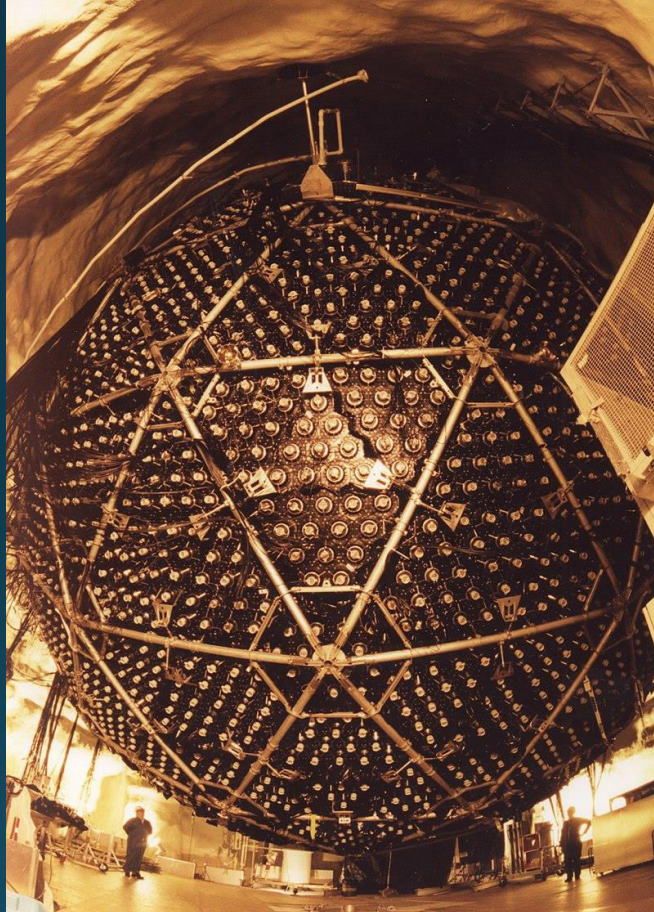
12 წამის ხანგრძლივობის
ნეიტრინული ამოფრქვევა
ზეახალი ვარსკვლავიდან
(SN1987A)

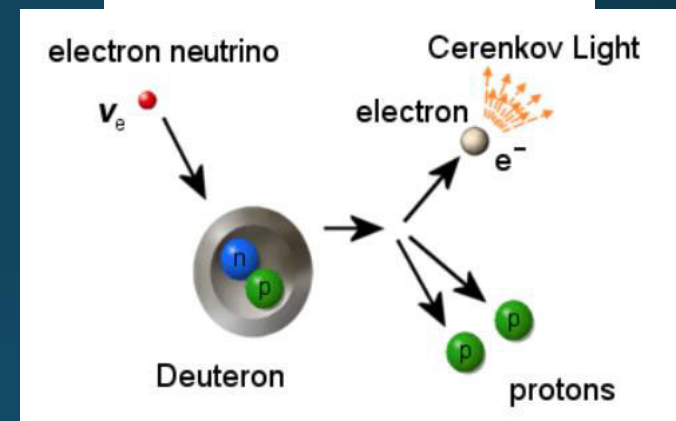
ზეახალი ვარსკვლავის (SN1987A) ამოფრქვევის შედეგად წარმოქმნილი ნეიტრინულ ნაკადის 24 ნეიტრინო, რომლებიც 3 დეტექტორში დაფიქსირდა 12 წამის განმავლობაში: 11 შემთხვევა Kamiokande, 8 შემთხვევა IMB დეტექტორში და 5 შემთხვევა ბაქსანის ნეიტრინულ ტელესკოპში.

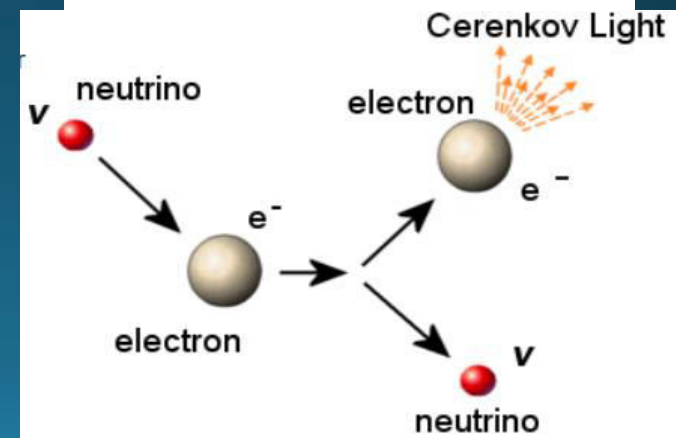
Sudbury Neutrino Observatory (SNO)

Charged-Current Reaction

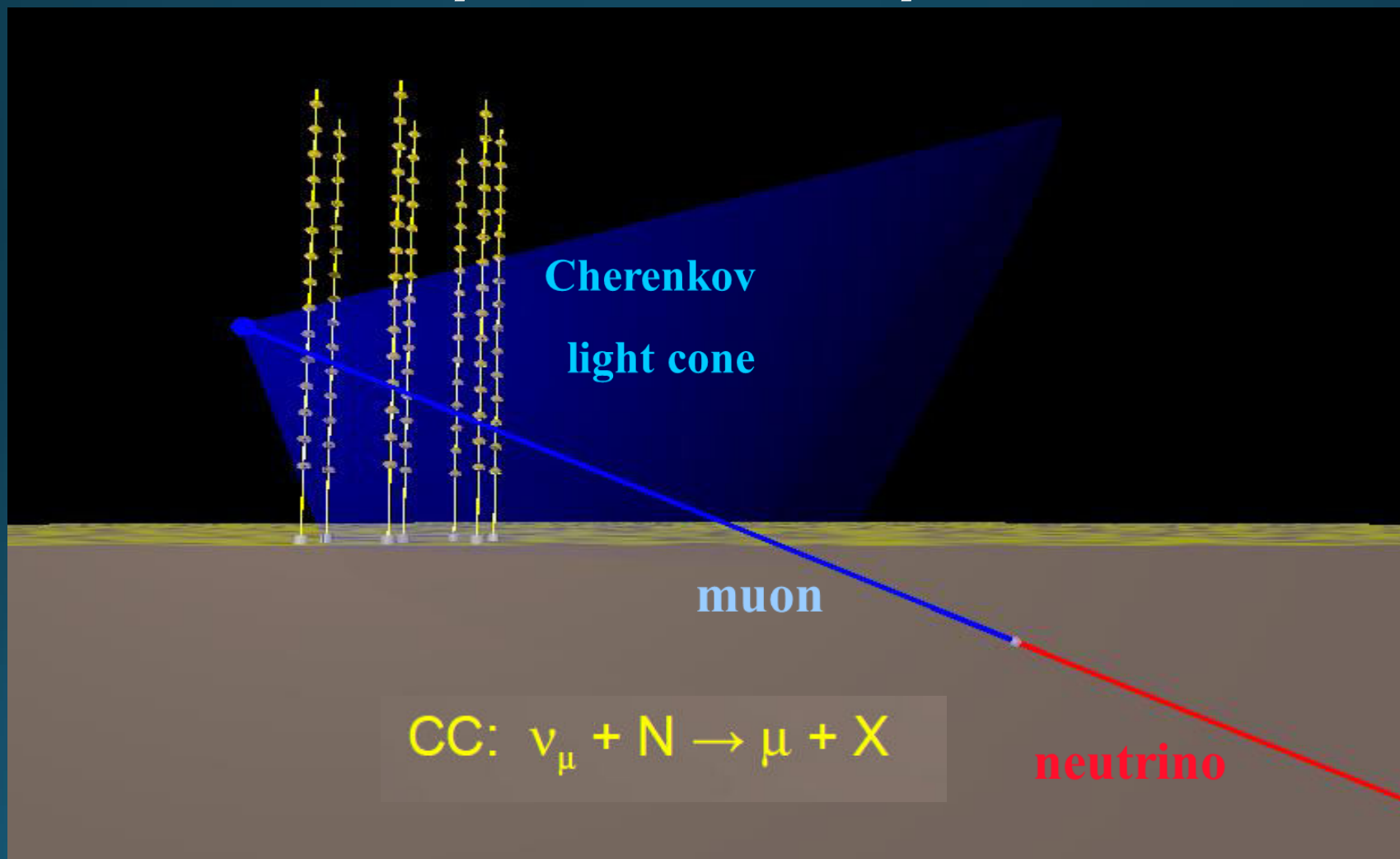

Electron Scattering Reaction

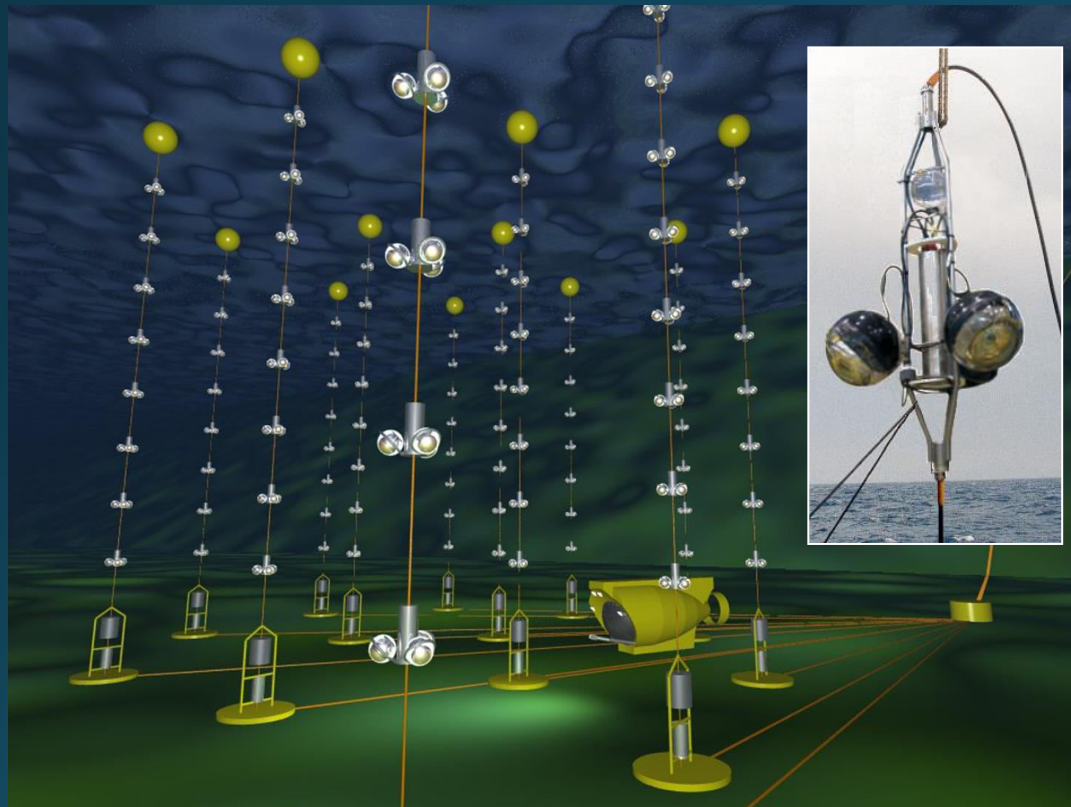

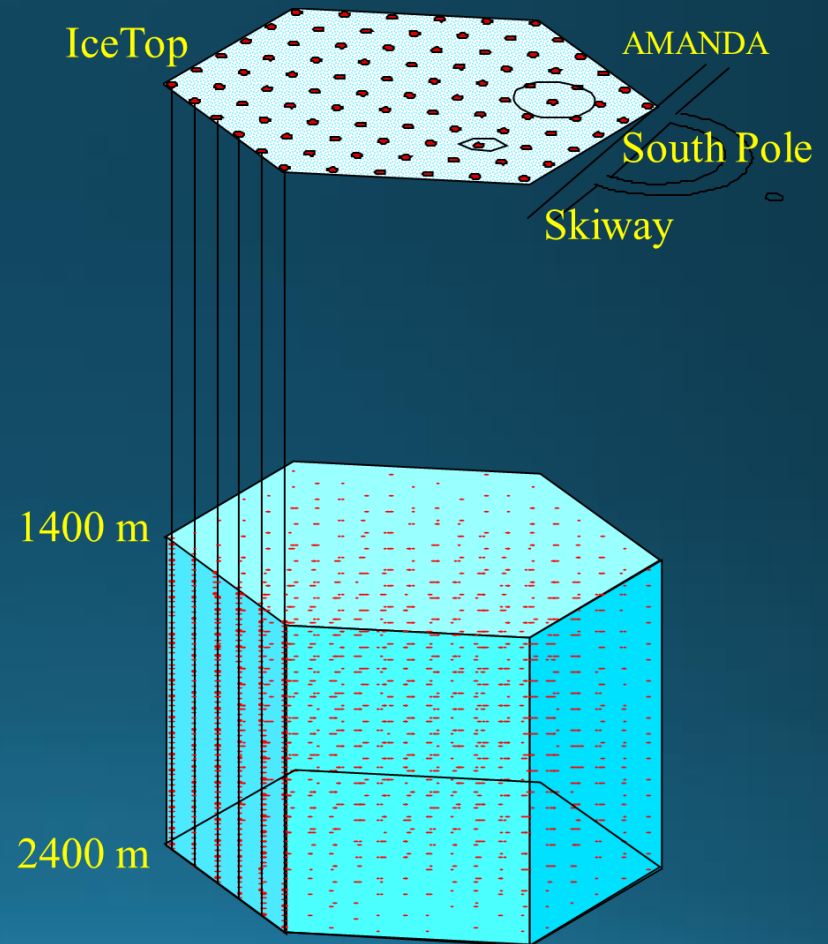
ნეიტრინული ტელესკოპები - Antares, Amanda , IceCube

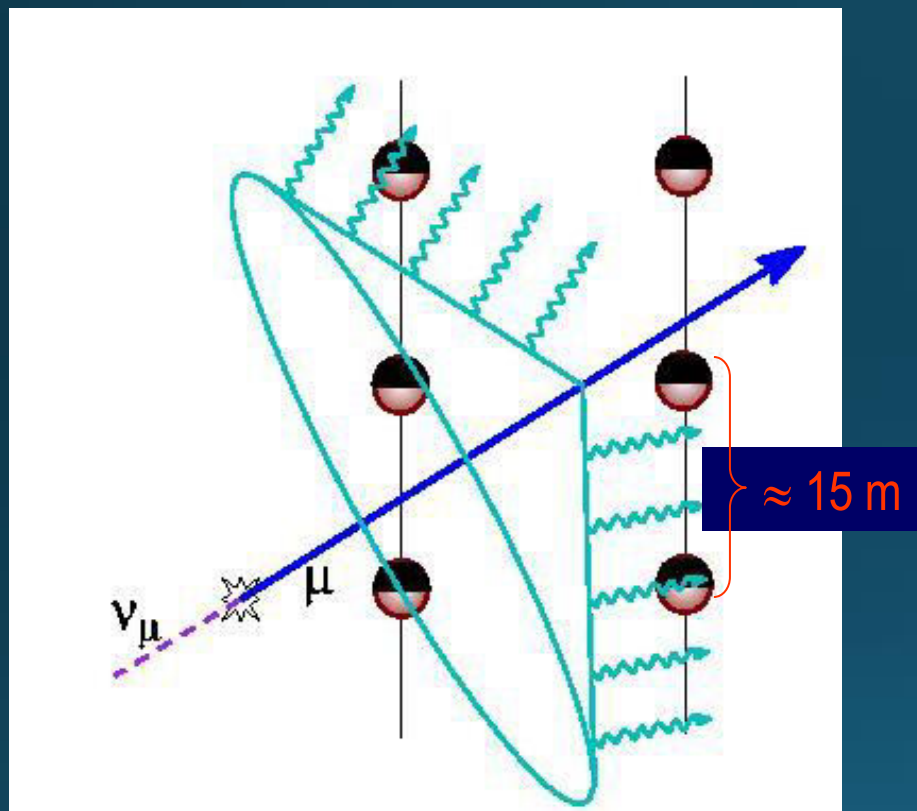
Antares

IceCube

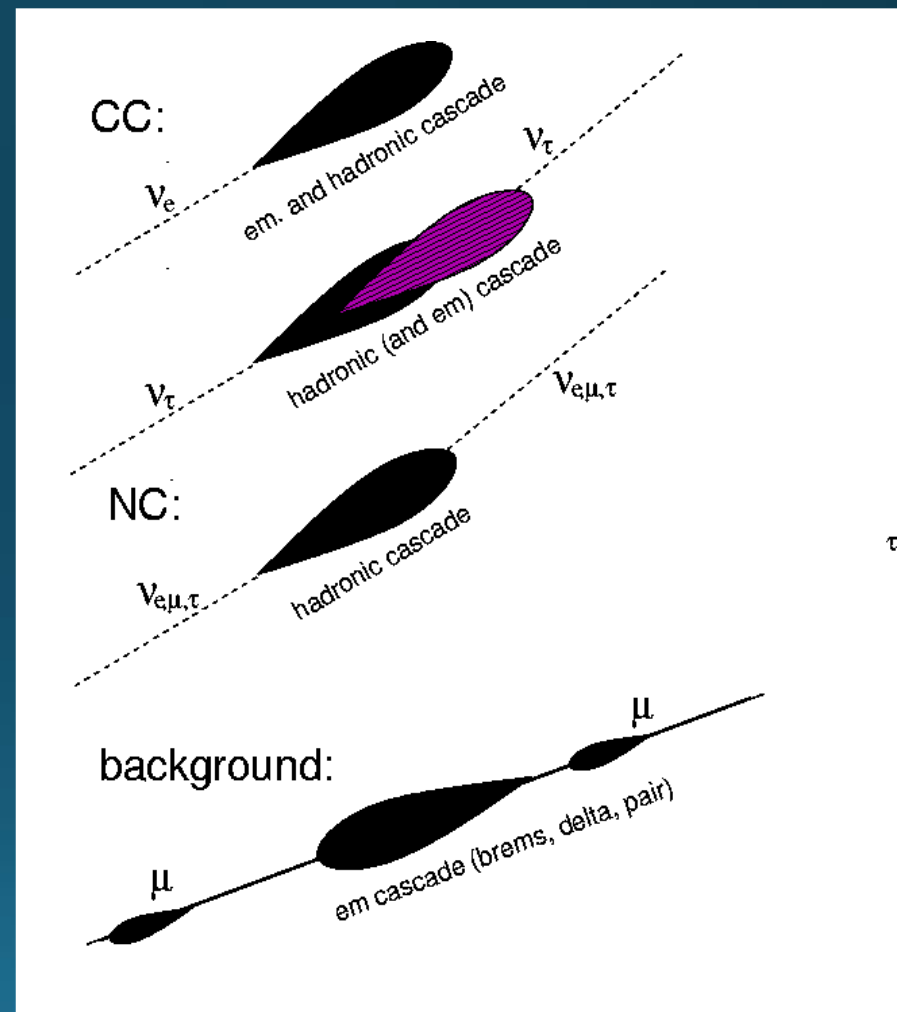

გრძელი მიუონური ტრეკები

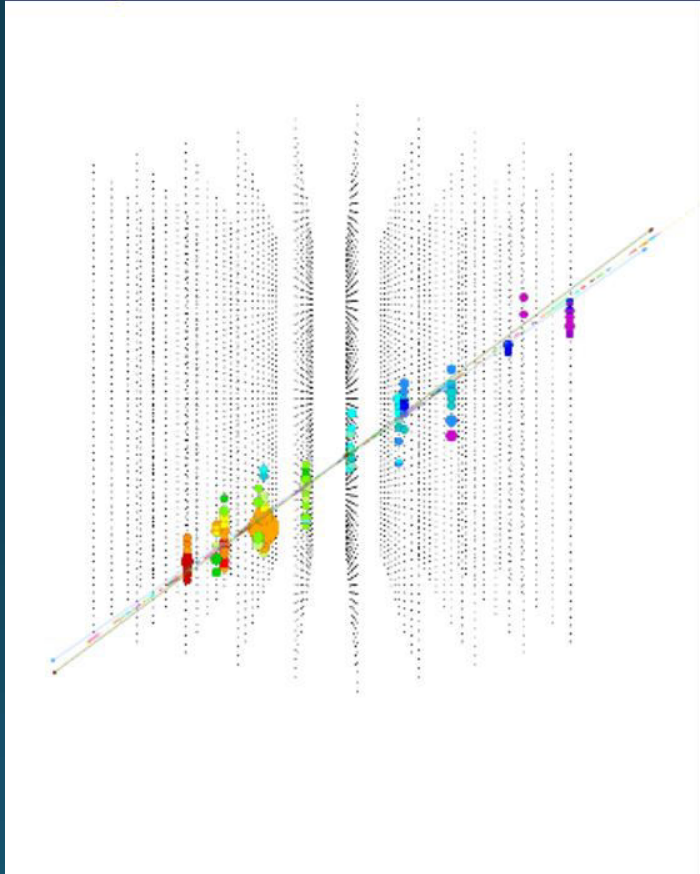
მიმართულების გარკვევა
ჩერენკოვის სინთაღის
საშუალებით

ე.მ. და ადრონული კასკადები

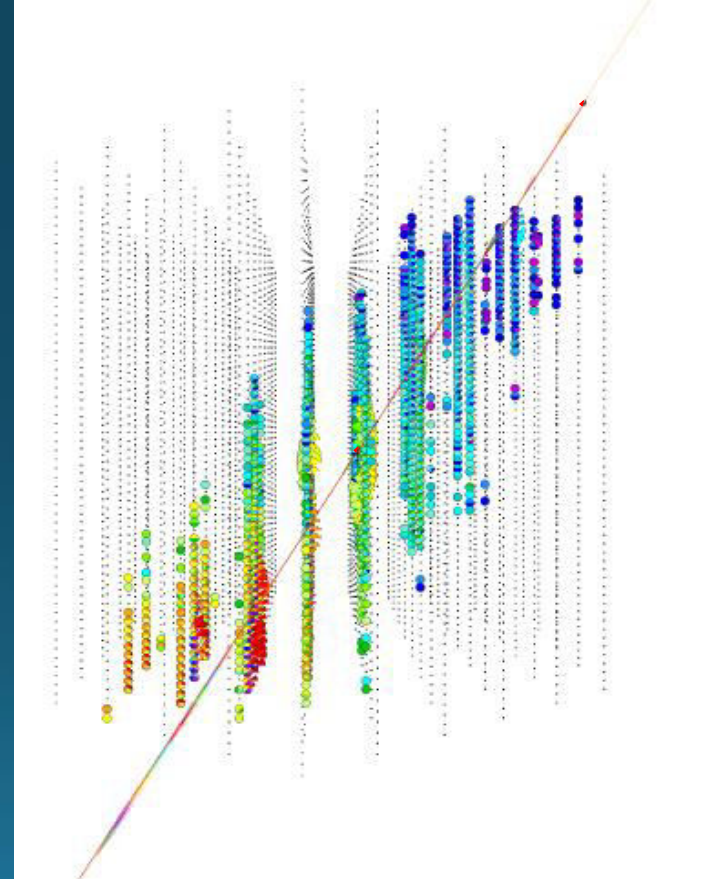

IceCube

$E_\mu = 10 \text{ TeV} \approx 90 \text{ hits}$

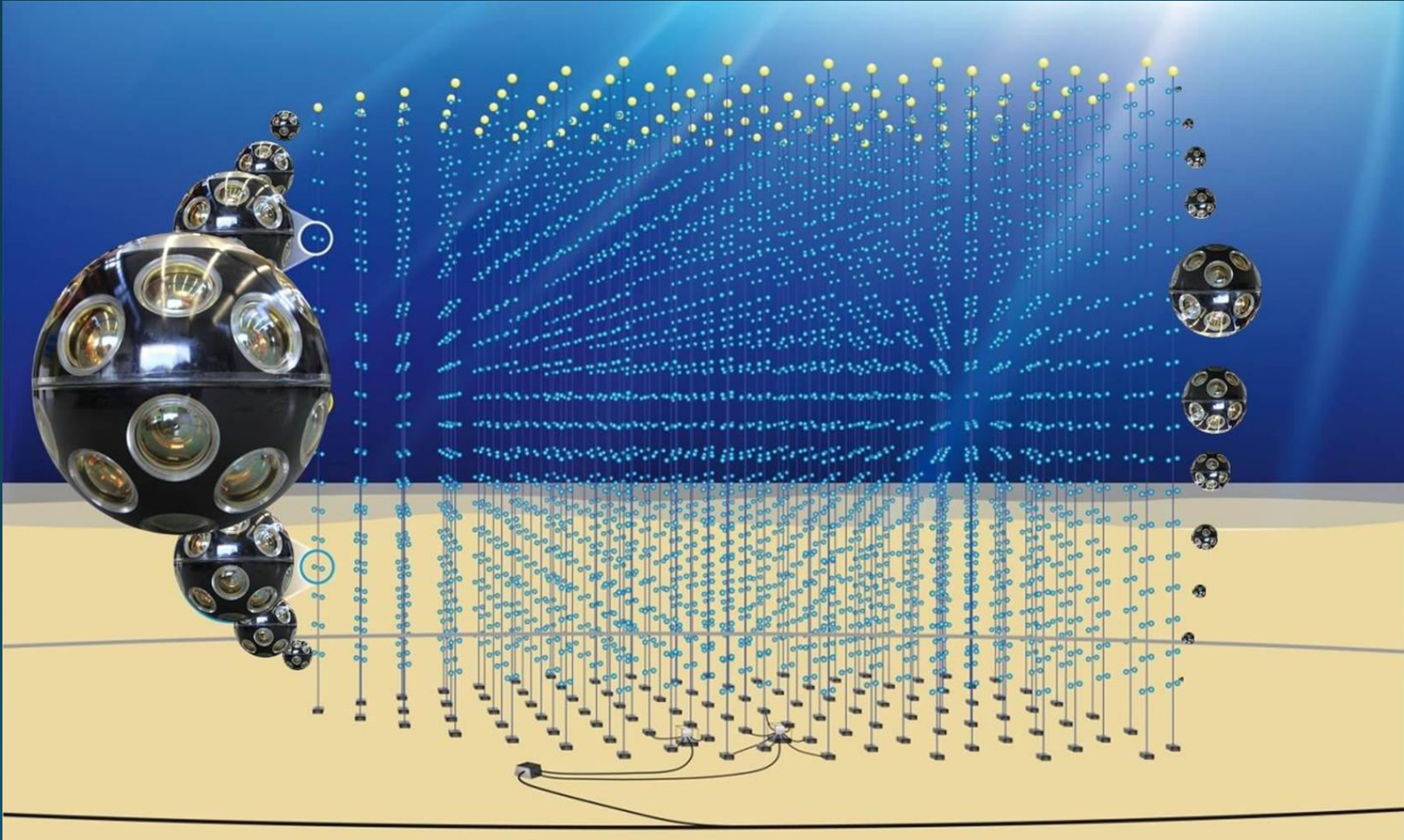

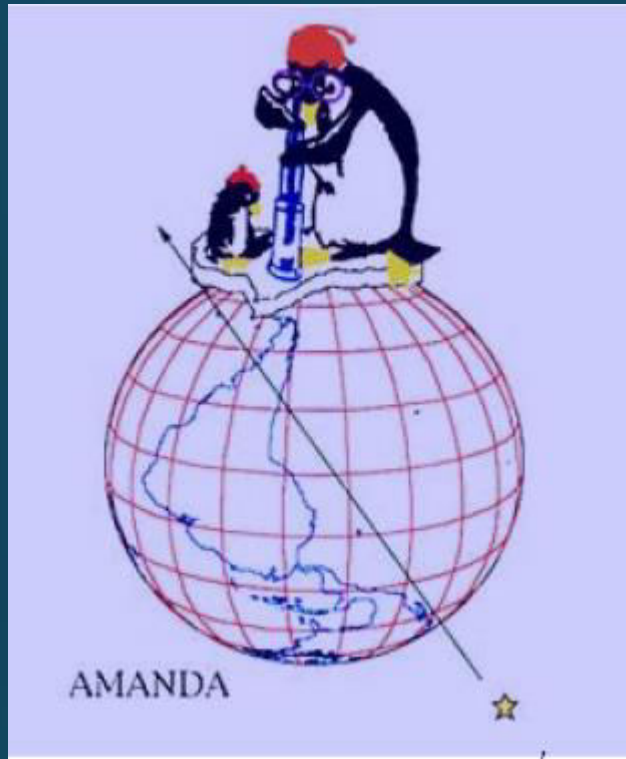
$E_\mu = 6 \text{ PeV} \approx 1000 \text{ hits}$

მომავალი - KM3NET

გმადლობთ
ყურადღებისთვის!